

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

МЕТОДИКА РОБОТИ З ОРКЕСТРОМ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Народне інструментальне мистецтво”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

МЕТОДИКА РОБОТИ З ОРКЕСТРОМ

Програма

для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність

“Народна художня творчість”

Спеціалізація

“Народне інструментальне мистецтво”

Київ, 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

МЕТОДИКА РОБОТИ З ОРКЕСТРОМ

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв

I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006. – 12 ст.

Укладач	О. О. Старченко – викладач ОКЗ “Харківське училище культури”
Рецензенти:	Ю. І. Лошков – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури А. В. Мосєєв – викладач ОКЗ “Лозівське училище культури і мистецтв”
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько
Редактор	В. Д. Мельничук

© Старченко О. О., 2006
© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Наше сьогодні наголошено вимагає від усіх діячів мистецтв та культури, керівників професійних та аматорських музичних колективів, викладачів спеціальних навчальних закладів, в тому числі і викладачів училищ культури, по-новому почути давно вже забуті музичні інструменти, створені та виховані українським народом. Треба продовжувати розпочату роботу по відродженню та пропаганді національної музичної спадщини. Цю роботу треба починати з дошкільних дитячих закладів, продовжувати в школах та вдосконалювати в спеціальних середніх та вищих музичних закладах. Життя вимагає від керівника глибоких та різноманітних знань, музичної ерудиції, організаційних здібностей під час створення музичного колективу та роботи з ним.

Основною метою даної програми є вивчення методики роботи з оркестром чи ансамблем народних інструментів такого складу, який найбільш поширений в даному регіоні України.

Для вивчення цього предмета треба поставити та виконати такі завдання:

- дати теоретичну основу набутих знанням та навичкам з таких предметів, як “Спеціальний музичний інструмент”, “Вивчення оркестрових інструментів”, “Диригування та читання партитур”, “Ансамбль (оркестр)” та інших музичних дисциплін;
- вивчити теоретичні основи методики організації музичного колективу та форми і методи роботи з ним;
- ознайомитися з походженням та історією розвитку інструментів, які використовуються в музичному колективі;
- дати теоретичні знання з підготовки та проведення концертного виступу колективу;
- дати поради молодому керівникові щодо особливостей роботи з оркестром (ансамблем) та про догляд і зберігання інструментарію.

У даній програмі пропонуються найважливіші теми, які допоможуть молодому керівникові музичного колективу в роботі. Весь теоретичний матеріал розрахований на певні практичні навички студентів: володіння основним інструментом, знання виконавських можливостей всіх інструментів оркестру, володіння диригентськими прийомами в межах навчального плану.

Для вивчення цього курсу пропонуються такі розділи:

I. Історія виникнення та розвитку інструментів, що входять до складу навчального оркестру.

II. Методика вивчення оркестрових інструментів.

III. Методика організаційно-творчої та навчально-виховної роботи в музичному колективі.

Теоретичний матеріал всього курсу ґрунтується на досвіді роботи кращих музичних колективів, ілюструється малюнками, схемами, нотною та методичною літературою, фотографіями, грамзаписами, відеофільмами тощо.

Програма передбачає використання різних форм проведення занять зі студентами, включаючи диспути, відвідування показових уроків кращих викладачів з предметів: “Оркестр (ансамбль),” “Спеціальний музичний інструмент”, “Вивчення оркестрових інструментів”; роботу з нотною та методичною літературою тощо.

Для вивчення запропонованих тем викладач рекомендує студентам користуватись конспектом по предмету, який є додатком до даної програми, та методичною літературою.

Для закріплення кожного з розділів рекомендується проведення контрольньо-перевірочних занять. Форма проведення таких занять може бути обрана довільно: підготовка бесід, рефератів, тестування, усне опитування, диспути тощо.

В кінці семестру проводиться іспит, до складу питань якого входять всі теми курсу.

Предмет “Методика роботи з оркестром” є складовою частиною державного іспиту з “Диригування, читання партитур та методики роботи з оркестром.”

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділів та тем	Кількість годин
	Вступ	2
Розділ 1. Історія виникнення та розвитку інструментів, що входять до складу навчального оркестру		
1.1.	Історія розвитку інструментальної музики на Україні	2
1.2.	Оркестри та інструментальні ансамблі на Україні	2
1.3.	Розповсюдження оркестрів та ансамблів російських народних інструментів на Україні	2
Всього в розділі		8
Контрольно-перевірочне заняття		2
Розділ 2. Методи та навчання гри на оркестрових інструментах		
2.1.	Індивідуально-урочна форма навчання в процесі оволодіння оркестровими інструментами	2
2.2.	Методика навчання гри на домрі та інструментах домрової групи	2
2.3.	Методика навчання гри на бандурі	2
2.4.	Методика навчання гри на скрипці	2
2.5.	Методика навчання гри на гітарі	2
2.6.	Методика навчання гри на баяні	2
2.7.	Народні духові інструменти українського оркестру та методика навчання гри на них	2
2.8.	Ударні музичні інструменти та методика навчання гри на них	2
Всього в розділі		16
Контрольно-перевірочне заняття		2
Розділ 3. Методика організаційно-творчої та навчально-виховної роботи в оркестрі (ансамблі) народних інструментів		
3.1.	Процес створення музичного колективу	1
3.2.	Самоврядування в оркестрі (ансамблі)	1
3.3.	Організація навчально-репетиційного процесу	2
3.4.	Планування та облік роботи оркестру (ансамблю)	2
3.5.	Підготовка та проведення концертного виступу	2
3.6.	Деякі поради молодому керівникові оркестру (ансамблю)	2
Всього в розділі		10
Контрольно-перевірочне заняття		2
Всього на предмет		40

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ

Роль народної інструментальної музики в вихованні естетичних смаків та любові до рідного краю. Інструментальний склад сучасного оркестру народних інструментів.

Стислий зміст курсу, послідовність розділів та тем. Огляд основної та додаткової літератури.

Розділ 1. Історія виникнення та розвитку інструментів, що входять до складу навчального оркестру

1.1. Історія розвитку інструментальної музики на Україні

Розвиток інструментальної музики в давнину. Ратна музика на Україні. Кріпацькі оркестри. Репертуар військових та кріпацьких оркестрів. Мистецтво кобзарів-бандуристів, лірників та торбаністів.

1.2. Оркестри та інструментальні ансамблі України.

Виникнення та розвиток ансамблевого музикування на Україні. Троїсті музики. Організація перших оркестрів народних інструментів. Самодіяльні оркестри. Професійні оркестри, їх інструментальний склад.

1.3. Розповсюдження оркестрів та ансамблів російських народних інструментів на Україні.

Історія виникнення та розвитку російських народних інструментів. Мистецтво скоморохів.

В. В. Андреев (1861–1918) – родоначальник першого оркестру російських народних інструментів (Великоруського). Культурно-освітня діяльність В. В. Андреева та його соратників.

Розділ 2. Методика навчання гри на оркестрових інструментах

2.1. Індивідуально-урочна форма навчання в процесі оволодіння оркестровими інструментами.

Організація індивідуально-урочної форми навчання. Режим та зміст індивідуальних занять. Методика проведення індивідуального уроку. Організація самопідготовки учня.

Постановка – виконавський фундамент. Основні вимоги до постановки. Характерні недоліки виконавця-початківця.

2.2. Методика навчання гри на домрі та інструментах домрової групи.

Короткі відомості про виникнення та розвиток домри.

Постановка виконавця під час гри на домрі–примі та інструментах домрової групи.

Звукоутворення на домрі. Основні способи звуковидобування та прийоми гри.

Методика проведення перших занять.

Огляд навчальної та методичної літератури для домри. Використання скрипкової літератури для 4-струнної домри.

2.3. Методика навчання гри на бандурі.

Короткі відомості про виникнення бандури, шляхи їх розвитку та вдосконалення.

Посадка виконавця-бандуриста і положення інструмента під час гри.

Звукоутворення та прийом гри на бандурі.

Методика проведення перших занять.

Огляд навчальної та методичної літератури.

2.4. Методика навчання гри на скрипці.

Історія виникнення та шляхи розвитку скрипки. Скрипалі-віртуози.

Постановка виконавця під час гри.

Звукоутворення та прийоми гри на скрипці.

Методика проведення перших занять.

Огляд навчальної та методичної літератури.

2.5. Методика навчання гри на гітарі

Короткі відомості про виникнення, розповсюдження та розвиток гітари.

Постановка виконання під час гри.

Основні прийоми гри звуковидобування на гітарі.

Методика проведення перших занять.

Огляд навчальної та методичної літератури.

2.6. Методика навчання гри на баяні

Історія виникнення баяна. М. І. Белобородов – керівник першого в Росії оркестру гармонік. Видатні виконавці-баяністи.

Постановка баяніста під час гри.

Основні способи звукоутворення та прийоми гри на баяні.

Методика проведення перших занять.

Огляд навчальної та методичної літератури.

2.7. Народні духові інструменти українського народного оркестру та методика навчання гри на них.

Загальна характеристика духових інструментів народного оркестру. Стрій та звукоряд. Звукоутворення та звуковидобування.

Методичні поради початківцям.

Огляд навчальної та методичної літератури.

2.8. Ударні музичні інструменти українського оркестру.

Короткі історичні відомості про виникнення та розвиток ударних інструментів. Загальна характеристика. Правила нотування. Використання ударних інструментів в оркестрі (ансамблі). Огляд методичної літератури.

Розділ 3. Методика організаційно-творчої та навчально-виховної роботи в оркестрі (ансамблі) народних інструментів

3.1. Процес створення музичного колективу.

Форми та методи залучення учасників до гри в оркестрі (ансамблі). Virшення організаційно-господарських питань (придбання інструментів, струн, нот, медіаторів, обладнання оркестрової аудиторії).

Розподіл оркестрантів по інструментах, враховуючи їх індивідуальні особливості, музичні здібності та бажання.

3.2. Самоврядування в оркестрі (ансамблі).

Роль керівника у створенні різноманітних форм самоврядування. Створення активу оркестру, його функції та головні завдання.

Робота керівника колективу з активом.

Роль активу в плануванні роботи оркестру (ансамблю), у визначенні репертуару, в розвитку позитивних традицій колективу.

3.3. Організація навчально-репетиційного процесу та його основні завдання.

Організація та методика проведення групових занять. Принципи формування груп. Зміст та режим групових занять. Підготовка керівника до проведення занять.

Загальна репетиція. Характеристика основних типів загальних репетицій (коректурної, робочої, прогонної та генеральної).

Підготовка керівника до проведення репетицій (вибір твору та його вивчення, написання оркестрових партій, планування навчального часу тощо).

3.4. Планування та облік роботи оркестру (ансамблю).

Плановість та систематичність – важливі віхи в цілеспрямованій роботі музичного колективу.

Перспективний план роботи та його основні розділи:

I. Організаційно-творча робота (набір в оркестр, придбання інструментів, нот тощо).

II. Навчально-виховна робота (проведення індивідуальних, групових та загальних занять).

III. Музично-естетичне виховання (організація культ-походів, вечорів, екскурсій, бесід і т. д. з подальшим їх обговоренням).

IV. Добір репертуару та робота над ним (перелік творів, які вивчатимуться протягом року).

V. Концертна діяльність.

Репертуар оркестру (ансамблю). Критерії добору репертуару.

Навчальна документація (план роботи, журнали обліку роботи, афіші, об'яви та ін.). Її значення для роботи. Короткий аналіз кожного виду навчальної документації.

3.5. Підготовка та проведення концертного виступу.

Концертний виступ – звіт колективу та його керівника перед аудиторією. Планування концертних виступів.

Форми концертної діяльності оркестру:

- Участь в концерті клубного закладу з 2–3 творами;
- Участь в оглядах, фестивалях, конкурсах;
- Участь в тематичних вечорах, лекціях концертах;
- Звітний концерт оркестру (ансамблю).

Підготовча робота перед концертом (проведення генеральної репетиції у виконаннях всіх її завдань, перевірка акустичних особливостей сцени, забезпечення оркестрантів костюмами).

Проведення концерту. Головні завдання керівника для встановлення емоційної та психологічної рівноваги в оркестрі під час концерту.

Аналіз концерту.

3.6. Деякі поради молодому керівникові оркестру (ансамблю).

Роль керівника у формуванні оркестрового колективу.

Придбання інструментів. Зберігання інструментів. Дрібний ремонт.

Процес накопичення нотної літератури.

СПИСОК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Будашкин Н.* Народные музыкальные инструменты. – М.: Музыка, 1986.
2. *Вертков К.* Русские народные инструменты. – Л.: Музыка, 1975.
3. *Гуменюк А.* Українські народні інструменти. – К.: Наукова думка, 1957.
4. *Іванов П.* Оркестр українських народних інструментів. – К.: Музична Україна, 1981.
5. *Ілюхин А., Шишаков Ю.* Школа коллективной игры для оркестра народных инструментов – М.: Музыка, 1970.
6. *Карчин А.* Работа с самодеятельным оркестром русских народных инструментов. – М.: Музыка, 1982.
7. *Комаренко В.* Український оркестр народних інструментів – К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1960.
8. *Лисенко М.* Народні музичні інструменти на Україні. – К.: Наукова думка, 1955.
9. *Максимов Е.* Оркестры и ансамбли гармоник. – М.: Советский композитор, 1981.
10. *Прокопенко Н.* Устройство, хранение и ремонт народных инструментов. Учебное пособие. – М.: Музыка, 1977.
11. *Попонов В.* Русская народная инструментальная музыка – М.: Знание, 1984.
12. *Розанов В.* Инструментоведение. Пособие для руководителей оркестра русских народных инструментов. – М.: Советский композитор, 1981.

СПИСОК ДОДАТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Андреев В.* Материалы и документы. – М.: Музыка, 1986.
2. *Благодатов Г., Вертков К., Язовитская Э.* Атлас музыкальных инструментов народов СССР. – М.: Музыка, 1963.
3. *Блок В.* Оркестр русских народных инструментов. – М.: Музыка, 1986.
4. *Васильев Ю., Широков А.* Рассказы о русских народных инструментах – М.: Советский композитор, 1976.
5. *Имханицкий М.* Новые тенденции в музыке для русского народного оркестра. – М.: Гос. муз. пед. институт им. Гнесиных, 1981.
6. *Имханицкий М.* У истоков русской народной оркестровой культуры. – М.: Музыка, 1987.
7. *Леонова М.* Поборники гуслей. – М.: Советская Россия, 1990.
8. *Новожилев В.* Баян. – М.: Музыка, 1988.
9. *Пересада А.* Балалайка. – М.: Музыка, 1990.
10. *Скляр І.* Київсько-харківська бандура – К.: Музична Україна, 1971.
11. *Чунин В.* Современный русский народный оркестр – М.: Музыка, 1981.

Навчальне видання

МЕТОДИКА РОБОТИ З ОРКЕСТРОМ

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв

I–II рівнів акредитації.

Укладач О. О. Старченко

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,68. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”

14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалко, 10/8;

Тел./факс: (044) 206-47-29, 206-47-21

E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,

inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 2006 від 04.11.2004 р.